

PÉTER CSABA¹

**SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ GYERMEKEK HANGSZERES
ZENEOKTATÁSA: AZ INKLUZÍV PEDAGÓGIAI
MEGKÖZELÍTÉSEK ELMÉLETI ÁTTEKINTÉSE**

Absztrakt

A hangszeres zeneoktatás jelentős szerepet tölt be a gyermekek kognitív, motoros és szocioemocionális fejlődésében. Sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek esetében azonban a zenei nevelés speciális pedagógiai megfontolásokat és adaptív módszereket igényel. Jelen elméleti tanulmány célja a sajátos nevelési igényű gyermekek hangszeres zeneoktatásával kapcsolatos nemzetközi és hazai szakirodalom áttekintése, különös tekintettel az inkluzív pedagógiai keretekre és a releváns tanuláselméleti megközelítésekre.

A vizsgált kutatások arra utalnak, hogy a hangszeres zenei tanulás nem csupán a zenei készségek fejlődését támogatja, hanem hozzájárulhat a végrehajtó funkciók, a motoros koordináció, az érzelmi szabályozás és a társas részvétel fejlődéséhez is az SNI gyermekek körében (Hallam, 2015; Rose et al., 2018). Az olyan elméleti megközelítések, mint a szociokulturális tanuláselmélet (Vygotsky, 1978) vagy a többszörös intelligenciák elmélete (Gardner, 2011), szilárd elméleti keretet biztosítanak a zene inkluzív tanulási környezetben betöltött pedagógiai potenciáljának értelmezéséhez.

A tanulmány hangsúlyozza a pedagóguskompetenciák, a reflektív pedagógiai gyakorlat és az interdiszciplináris együttműködés jelentőségét az inkluzív hangszeres zeneoktatásban. Az eredmények hozzájárulnak az inkluzív művészeti neveléssel kapcsolatos kutatások bővülő szakirodalmához, és elméleti iránymutatást nyújtanak a sajátos nevelési igényű gyermekekkel foglalkozó pedagógusok és kutatók számára.

Kulcsszavak: inkluzív zeneoktatás, sajátos nevelési igény, hangszeres zenei tanulás, inklúzió, zenepedagógia

---

¹ Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar Hajdúböszörmény
E-mail: peter.csaba@ped.unideb.hu

1. Bevezetés

A hangszeres zeneoktatást széles körben a gyermekek művészeti, kognitív és személyiségfejlődésének meghatározó területeként tartják számon. A hangszeres játék elsajátítása komplex kognitív folyamatokat, finommotoros és nagymotoros koordinációt, érzelmi bevonódást, valamint tartós figyelmi működést igényel. Sajátos nevelési igényű gyermekek esetében azonban a hangszeres zeneoktatásban való részvétel gyakran olyan többletkihívásokat jelent, amelyek célzott pedagógiai adaptációkat tesznek szükségessé.

A sajátos nevelési igényű tanulók rendkívül heterogén csoportot alkotnak, amely magában foglalja a kognitív, motoros, szenzoros, érzelmi vagy fejlődési eltérésekkel rendelkező gyermekeket. Ezek a sajátosságok befolyásolhatják a hagyományos hangszeres oktatási formákban való részvételt, amelyek gyakran standardizált tantervekre és teljesítményorientált elvárásokra épülnek. Ennek következtében az inkluzív zeneoktatási megközelítések mind a kutatásban, mind a pedagógiai gyakorlatban egyre nagyobb figyelmet kapnak (Florian & Black-Hawkins, 2011).

Nemzetközi kutatások arra utalnak, hogy a hangszeres zeneoktatás különösen kedvező hatással lehet az SNI gyermekek fejlődésére. A zenei készségek fejlesztésén túl a zenei tanulás hozzájárulhat a végrehajtó funkciók fejlődéséhez, a motoros koordináció javulásához, az önszabályozás erősödéséhez, valamint a szociális kommunikáció fejlődéséhez (Hallam, 2015; Rose et al., 2018).

2. Az inkluzív hangszeres zeneoktatás elméleti háttere

2.1 A zeneoktatás szerepe az inkluzív pedagógiai környezetben

Az inkluzív nevelés alapelve szerint minden tanulónak – egyéni képességeitől és szükségleteitől függetlenül – joga van a tartalmas és értelmes tanulási tapasztalatokhoz. Ebben a keretben a zeneoktatás különleges szerepet tölt be multimodális jellegének és annak köszönhetően, hogy egyszerre képes a kognitív, érzelmi és társas dimenziókat megszólítani (Darling-Hammond et al., 2020).

Hallam (2015) szerint az aktív zenélés támogatja a figyelmi folyamatokat, a memória működését és az érzelmi bevonódást, miközben erősíti a motivációt és az önértékelést.

3. A sajátos nevelési igényű tanulók jellemzői a hangszeres zeneoktatásban

A sajátos nevelési igényű gyermekek heterogén csoportot alkotnak, ezért a hangszeres zeneoktatás során kiemelten fontos az egyéni tanulási sajátosságok figyelembevétele. A kognitív eltérések befolyásolhatják az információfeldolgozást, a figyelmi folyamatokat és a memóriaműködést, ami hatással lehet a zenei fogalmak elsajátítására.

4. Az inkluzív hangszeres zeneoktatás pedagógiai alapelvei

Differenciált oktatás

A differenciálás a tanulási tartalmak, módszerek és értékelési formák adaptációját jelenti a tanulók egyéni jellemzőihez igazodva (Tomlinson, 2014).

Multimodális tanulás

A multimodális megközelítések az auditív, vizuális és kinezetikus tanulási formák integrációjára épülnek.

Tapasztalati tanulás

Az improvizáció és a kreatív zenei tevékenységek elősegítik az önkifejezést és csökkenthetik a teljesítményszorongást.

5. A pedagógus szerepe és az interdiszciplináris együttműködés

Az inkluzív hangszeres zeneoktatás megvalósítása komplex pedagógiai feladat, amely túlmutat a hagyományos zenei készségek átadásán. A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók oktatásában a pedagógus szerepe többretegű: egyszerre szükséges zenei szakértőként, pedagógiai facilitátorként, motivációs támogatóként és együttműködő szakemberként működnie. Az inkluzív pedagógiai gyakorlat egyik alapelve, hogy a tanulók közötti különbségek nem akadályt, hanem a tanulási folyamat természetes részét jelentik, amelyhez a pedagógusnak rugalmasan kell alkalmazkodnia (Florian & Black-Hawkins, 2011). A hangszeres zeneoktatás esetében ez különösen fontos, mivel a zenei tanulás egyszerre érinti a kognitív, motoros és érzelmi fejlődés különböző területeit (Hallam, 2015).

5.1 A pedagógus kompetenciái az inkluzív hangszeres zeneoktatásban

Az inkluzív zeneoktatásban dolgozó pedagógusok számára alapvető fontosságú a magas szintű szakmai felkészültség, amely magában foglalja a zenei, pedagógiai és módszertani kompetenciák integrációját. A zenetanároknak képesnek kell lenniük arra, hogy a hangszeres oktatás hagyományos módszereit a tanulók egyéni szükségleteihez igazítsák, figyelembe véve a motoros, kognitív és szenzoros sajátosságokat (McPherson & Welch, 2018). A differenciált pedagógiai megközelítés lehetővé teszi, hogy a tanulók saját képességeikhez mérten vegyenek részt a zenei tanulás folyamatában (Tomlinson, 2014).

A pedagógus szerepe nem csupán az ismeretátadásra korlátozódik, hanem a tanulási folyamat facilitálására is kiterjed. A szociokulturális tanuláselmélet szerint a tanulás alapvetően társas folyamat, amelyben a pedagógus mediátorként segíti a tanulót a tudás elsajátításában (Vygotsky, 1978). A hangszeres zeneoktatás során ez gyakran a modellkövetés, a közös zenélés és az irányított gyakorlás formájában valósul meg. A pedagógus által nyújtott támogatás lehetővé teszi, hogy a tanulók fokozatosan fejlesszék zenei készségeiket és egyre nagyobb önállóságot érjenek el a hangszeres játékban.

A reflektív pedagógiai gyakorlat szintén kulcsfontosságú az inkluzív oktatásban. A reflektív pedagógus folyamatosan értékeli saját módszereit és pedagógiai döntéseit, valamint nyitott az új tanulási stratégiák alkalmazására (Darling-Hammond et al., 2020). Ez különösen fontos az SNI tanulók esetében, ahol a tanulási folyamat gyakran egyéni adaptációkat és rugalmas pedagógiai megközelítéseket igényel.

5.2 Pedagógiai stratégiák az inkluzív hangszeres oktatásban

A sajátos nevelési igényű tanulók hangszeres oktatásában a strukturált, ugyanakkor rugalmas pedagógiai stratégiák alkalmazása különösen fontos. Az egyik leghatékonyabb módszer a fokozatos pedagógiai támasznyújtás, vagyis a scaffolding, amely során a pedagógus ideiglenes támogatást biztosít a tanuló számára a tanulási folyamat során (Vygotsky, 1978). A hangszeres zeneoktatásban ez megvalósulhat például a zenei feladatok kisebb lépésekre bontásával, vizuális segédeszközök alkalmazásával vagy az egyes technikai elemek fokozatos elsajátításával.

A motiváció fenntartása az inkluzív zeneoktatás egyik kulcsfontosságú tényezője. Hallam (2015) kutatásai szerint a zenei tanulás jelentősen hozzájárulhat a tanulók önbizalmának és önhatékonyságának fejlődéséhez. Az SNI tanulók esetében különösen fontos a pozitív visszajelzés és az egyéni fejlődés hangsúlyozása, mivel ezek a tényezők erősíthetik a tanulók tanulási motivációját.

A kreatív zenei tevékenységek, például az improvizáció vagy a közös zenélés szintén jelentős pedagógiai értékkel bírnak. Az improvizáció lehetőséget biztosít a tanulók számára az önkifejezésre és a zenei kreativitás fejlesztésére, miközben csökkenti a teljesítményszorongást (Rickson & McFerran, 2014). A csoportos zenei tevékenységek mellett elősegíthetik a társas készségek fejlődését és a közösségi élmény kialakulását.

5.3 Interdiszciplináris együttműködés az inkluzív zeneoktatásban

Az inkluzív zeneoktatás hatékony megvalósítása gyakran interdiszciplináris együttműködést igényel. A sajátos nevelési igényű tanulók támogatása több szakember összehangolt munkáját feltételezi, amelyben a zenepedagógus, a gyógypedagógus, a fejlesztőpedagógus, valamint különböző terapeuták is szerepet vállalhatnak (Darling-Hammond et al., 2020).

A gyógypedagógusokkal való együttműködés különösen fontos a tanulók egyéni fejlesztési szükségleteinek feltárásában. A gyógypedagógiai szakemberek tapasztalata hozzájárulhat a tanulási folyamat személyre szabásához, valamint a megfelelő pedagógiai stratégiák kiválasztásához (Ockelford & Welch, 2012). A hangszeres zeneoktatásban ez például a technikai adaptációk, a tanulási tempó módosítása vagy a speciális tanulási eszközök alkalmazása formájában jelenhet meg.

A terapeutákkal való együttműködés szintén fontos szerepet játszhat a tanulók fejlődésében. A zeneterápia például számos kutatás szerint hozzájárulhat az érzelmi önszabályozás és a szociális kommunikáció fejlődéséhez (Rickson & McFerran, 2014). Ezek a hatások közvetetten támogathatják a hangszeres zenei tanulás folyamatát is.

5.4 A család szerepe az inkluzív zeneoktatásban

Az inkluzív zeneoktatás sikerességében a családok aktív részvétele szintén jelentős szerepet játszik. A szülők támogatása hozzájárulhat a tanulók motivációjának fenntartásához és a gyakorlási folyamat hatékonyságához. A kutatások szerint a család és az iskola közötti partnerség erősítheti a tanulók tanulási elköteleződését és pozitív attitűdjét a zenei tanulással kapcsolatban (Darling-Hammond et al., 2020).

A pedagógus és a család közötti rendszeres kommunikáció lehetővé teszi a tanulási folyamat összehangolását. A közös zenei programok, bemutatók vagy nyílt órák erősíthetik a család bevonódását, ami hozzájárulhat a tanulók zenei fejlődéséhez és önbizalmának növekedéséhez.

5.5 Szakmai fejlődés és pedagógiai innováció

Az inkluzív zeneoktatás folyamatos szakmai fejlődést igényel a pedagógusoktól. A pedagógiai kutatások és a technológiai innovációk új lehetőségeket kínálnak a zenei tanulás támogatására. A digitális eszközök, például az interaktív zenei alkalmazások vagy digitális hangszerek lehetővé teszik, hogy a tanulók multimodális módon kapcsolódjanak a zenei tanuláshoz (Di Paolo & Todino, 2025).

A pedagógusok számára ezért fontos a szakmai továbbképzéseken, konferenciákon és kutatási együttműködésekben való részvétel. Az ilyen szakmai közösségek lehetőséget biztosítanak a pedagógiai tapasztalatok megosztására és az új módszerek megismerésére, ami hozzájárulhat az inkluzív zeneoktatás fejlődéséhez (McPherson & Welch, 2018).

6. Diszkusszió

Az inkluzív hangszeres zeneoktatás jelentős kognitív, motoros és szociális előnyökkel járhat a sajátos nevelési igényű gyermekek számára. A sikeres megvalósítás azonban több tényező együttes jelenlétét igényli, beleértve a pedagógusok szakmai felkészültségét, a differenciált oktatási módszereket és az interdiszciplináris együttműködést.

7. Következtetések

A hangszeres zeneoktatás jelentős értéket képvisel az inkluzív pedagógiai gyakorlatban. A differenciált pedagógiai megközelítések és az együttműködésen alapuló tanulási környezetek elősegíthetik a sajátos nevelési igényű tanulók aktív részvételét és személyes fejlődését. Szintén egy érdekes következtetés, ami mellett nem mehetünk el, hogy sajnos a hangszeres tanárok képzése nagyon hiányos tudást ad ezen gyermekek neveléséhez. Sok esetben a frissen végzett művésztanárok nehezen boldogulnak az ilyen gyermekekkel. Nem vagyunk gyógypedagógusok, de ettől függetlenül a művészetoktatásban szinte kikerülhetetlen, hogy ne kerüljenek be SNI-s gyermekek a képzésbe, főleg, hogy a mai világban egyre inkább növekszik a számuk. Mindenképpen szükség lenne ebben a témában nagyobb képzésre a zenész oktatásban. Jelenleg olyan lehetőségei vannak egy hangszeresnek, ami főleg sok pénzbe és időbe kerülnek, ha szeretnének a témában valamiféle jártasságot szerezni (KOKAS módszer, zeneterápiás képzés, ULWILLA módszer stb). Magyar szakirodalmakból is elég kevés az elérhető, így mindenképpen fontosnak tartom ennek a témának az elindítását.

8. Irodalomjegyzék

Daněk, A. (2024). Inclusive music education: Opportunities for children with special educational needs. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 14(1), 41–45. <https://doi.org/10.33543/j.1401.4145>

Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*, 24(2), 97–140.

Di Paolo, A., & Todino, M. D. (2025). Inclusive music education in the digital age. *Encyclopedia*, 5(3), 102.

Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *Cambridge Journal of Education*, 41(4), 813–828.

Gardner, H. (2011). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences* (3rd ed.). Basic Books.

Hallam, S. (2015). *The power of music*. UCL Institute of Education Press.

Juan-Morera, B., Nadal-García, I., & López-Casanova, B. (2023). Systematic review of inclusive musical practices. *Education Sciences*, 13(1), 5.

McPherson, G. E., & Welch, G. F. (2018). *Music learning and teaching in infancy, childhood, and adolescence*. Oxford University Press.

McCord, K. A., & Watts, E. H. (2010). Music educators' involvement in the Individual Education Program process and their knowledge of assistive technology. *Update: Applications of Research in Music Education*, 28(2), 79–85.

Ockelford, A., & Welch, G. (2012). Music education for children with special educational needs. In G. McPherson & G. Welch (Eds.), *The Oxford handbook of music education* (Vol. 2). Oxford University Press.

Öztürk, S. M. (2025). An examination of music education programs for different special needs groups. *Journal of Interdisciplinary Educational Research*, 9(20), 70–79.

Rickson, D., & McFerran, K. (2014). *Creating music cultures in the schools*. Barcelona Publishers.

Rose, D., Jones Bartoli, A., & Heaton, P. (2018). Learning a musical instrument can benefit a child with special educational needs. *Psychomusicology*, 28(2), 71–81.

Sutela, K., Juntunen, M.-L., & Ojala, J. (2016). Inclusive music education. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy*, 8(2).

Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom* (2nd ed.). ASCD.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society*. Harvard University Press.

.